

ARISTÒTIL, CRÍTIC DE PLATÓ

Ramon ALCOBERRO

Plató es, per a Aristòtil, l'adversari amb què provar la força de les pròpies idees, però no l'enemic aferrissat que vol el tòpic. Si es coneguda la frase «sóc amic de Plató, però més amic de la veritat», no és menys important la continuïtat que s'estableix entre el seu pensament i el dels qui anomena «els amics de les Formes».

L'oposició Plató/Aristòtil simbolitza una manera radicalment diferent d'entendre la filosofia però –malgrat tot– hi ha un element comú entre tots dos autors. Tant per a un com per a l'altre, la funció de la filosofia consisteix a esbrinar les idees (val a dir, el que és permanent, el que no canvia –i no pas les coses materials). Les coses materials són múltiples i canviant, de manera que sobre elles no es pot establir un saber comú i universal. Les idees, en canvi, són el permanent, la substància o essència de la cosa.

Ontològicament, l'oposició d'Aristòtil a Plató és clara. En Plató les Idees tenen el seu món propi, separat del nivell del material i sensible. Aristòtil, en canvi, considera que al ser de les idees només s'hi arriba en el concret, material i sensible. Hi ha idees però són inseparables de les coses: la idea és l'universal, el que tenen en comú els elements que classifiquem junts. En altres paraules: si sabem què significa, per ex., 'home' és perquè prèviament sabem què 'Ramon', 'Agustí' o 'Josep Maria' són homes.

En teoria del coneixement, Plató defensava la dialèctica (el coneixement del ser mitjançant el perfeccionament de l'ànima fins arribar a les idees); cosa que per a Aristòtil és una pura forma de sofística, perquè mai no podem saber si realment algú ha purificat la seva ànima en el coneixement del Bé, ni d'acord a quin criteri. Aristòtil només accepta una metodologia per al raonament: la de la lògica, perquè els seus principis són de caire objectiu i universal, mentre la dialèctica és purament subjectiva.

Si per a Plató la dialèctica exigeix 'convertir-se' a les Idees (és a dir, captar la realitat només des de la perspectiva intel·ligible); en canvi per a Aristòtil el coneixement significa una comprensió de les coses basada en l'experiència sensible. Aristòtil renuncia al projecte platònic de fer una ciència universal: hi ha, pel contrari, moltes ciències metodològicament diferents –en la mesura que hi ha maneres molt diverses d'aproximar-se al ser.

Plató privilegia la comprensió subjectiva de la realitat: a parer seu, coneixem les idees perquè en una altra vida tinguérem una relació immediata amb la seva realitat perfecta. L'ànima va estar en contacte directe amb les idees que són el seu objectiu natural per això les reconeix i les estima. Això Aristòtil ho considera absurd i místic: conèixer és un acte objectiu; segons ell només hi ha un coneixement intel·lectual cert, el que està basat en les definicions clares –és a dir, no contradictòries– de les coses.

L'ànima que per a Plató era un instrument de coneixement, eterna etc., Aristòtil només la considera un principi vital d'animació i dubta seriosament sobre la seva immortalitat. Si per a Aristòtil hi ha tres ànimes (vegetativa, sensitiva i racional) és en funció de la complexitat de l'organització biològica i vital, que no atorga cap sentit moral específic.

En teoria de la ciència, el model estructural de Plató és la matemàtica (Aristòtil el desqualifica tractant-lo de «pitagòric»). La matemàtica era la condició per entrar a

l'Acadèmia i la garantia última d'un món format des de la certesa indiscutible dels axiomes i teoremes. En canvi el món d'Aristòtil té com a ciència-guia la biologia (i en certa manera la física), perquè es tracta d'un coneixement empíric que viu del concret, no d'abstraccions.

En ètica, el platònic privilegia la subjectivitat perquè conèixer la idea de Bé és inseparable del perfeccionament de l'ànima. En canvi, Aristòtil és objectiu: el bé és la prudència, la moderació, la tria del punt mitjà entre dos extrems. El Bé il·lumina totes les idees, mentre que per a Aristòtil en cada cosa hi ha el seu bé propi que cal descobrir optant per la prudència.

En política, Plató escriu des de la por al que considera la crisi moral de la Ciutat; per això no li tremola el pols a l'hora de proposar una nova organització de la convivència absolutament trencadora, basada en la divisió radical entre classes (cadascuna amb una ànima diferent) i en el filòsof-rei. A Aristòtil, l'esquema proposat a la «República» de Plató li semblava absurd: si hi hagués tres classes socials separades, cadascuna miraria exclusivament pel seu propi bé particular i no pel bé comú de tota la Ciutat que és el que cal procurar. L'aristotèlic veu la política com una forma de gestió i no com un intent de moralització. L'important en política com en ètica per a Aristòtil és la prudència.

Fins i tot en estètica, Plató considera que la Bellesa és una forma sensible del Bé (idea suprema), mentre que Aristòtil posa de relleu la funció terapèutica i quasi corporal dels espectacles.

«»